

PAVLE ZRIMŠEK, Ljubljana

OBRAZOVANJE NOVINARA

Po mom uvjerenju nema dvojbe da obrazovanje novinara predstavlja vrlo aktualnu temu općedruštvenog značaja. Ja bih čak rekao da ona organski ulazi i u kontekst posljednjeg pisma druga Tita i Izvršnog biroa Predsjedništva SKJ. Mislim da je ovakva implikacija realna i da možemo govoriti o stjecaju okolnosti koje idu u prilog stvaranju pogodne atmosfere za daljnji napredak u obrazovanju novinara, što ujedno znači i afirmaciju trajnijih interesa pedagoških institucija na području novinarskog obrazovanja.

Kada tvrdim da se stvaraju pogodni uvjeti za daljnji napredak na području obrazovanja novinara, mislim na daljnje mjere za realizaciju zahtjeva u političkim dokumentima koji se odnose na obrazovanje profesionalnih radnika na području informacijske djelatnosti. Konkretno imam u vidu zaključke sa zajedničke sjednice Predsjedništva SKJ i Predsjedništva Savezne konferencije SSRNJ (26. lipnja 1972.), rezoluciju Savezne konferencije SSRNJ (siječanj 1970.) i prijedlog rezolucije Savezne skupštine o javnom informiranju (lipanj 1971.).

Polazeći od te činjenice, odnosno u spomenutim dokumentima sadržanih zahtjeva, možemo reći da su organizatori ovog sastanka izabrali pravi trenutak, u kojem se obrazovanju novinara pridaje opće društveno-političko značenje, a to prelazi granice usko profesionalnog pedagoškog savjetovanja. Mislim da je to dobro.

U zaključcima zajedničke sjednice Predsjedništva SKJ i Predsjedništva Savezne konferencije SSRNJ rečeno je u vezi s obrazovanjem novinara: »Radne organizacije na području javnog informiranja i njihova udruženja dužni su posvećivati što veću brigu poboljšanju profesionalnog i političkog nivoa radnika u informacijskim sredstvima, posebice školovanju, dopunskom obrazovanju i specijalizaciji novinara. Savez komunista, Socijalistički savez i drugi društveni čimbenici imaju pri tom svoj dio zadataka svoje obveze, osobito u pogledu idejno-političkog osposobljavanja, i to utokilo više što je efektna kadrovska politika u informacijskim sredstvima jedan od osnovnih uvjeta za njihovo podružljavanje, razvoj i afirmaciju« (9. t., 3. stav.).

Rezolucija SSRNJ o informiranju u samoupravnom društvu zalaže se za »šira i sistematska znanstvena istraživanja na području informacija i informiranja, i posebice za podučavanje naše suvremene prakse« (III/5).

U prijedlogu rezolucije Savezne skupštine o javnom informisanju podcrtava se slijedeće: »Jedan od najvažnijih uvjeta za ostvarivanje uloge i zadataka jav-

nog informiranja jest kontinuirano stručno i idejno-političko osposobljavanje i popunjavanje kadrova koji profesionalno surađuju u informativnoj djelatnosti» (V/26, 3. stav.).

Ako polazimo od citiranih stavova u spomenutim dokumentima, jasno je da postoji visok stupanj korelacije između teme našeg sastanka i naših pedagoških institucija s jedne strane te spomenutih društveno-političkih institucija i njihovih zadataka na području javnog informiranja s druge strane. Što se tiče naše katedre i njezine perspektive na području pedagoške aktivnosti, kao i našeg uključivanja u zajedničko rješavanje spomenutih zadataka, možemo reći da su te perspektive i trajne i povoljne. Mi smo naime pokušali napraviti jednu projekciju potreba u novinarima, informatorima, ekonomskim propagandistima i komunikolozima s trećim stupnjem, odnosno magisterijem i doktoratom, za pedagoške i znanstveno-istraživačke dužnosti za narednih petnaest godina. Došli smo do zaključka da bi trebalo za pokriće spomenutih potreba prosječno oko 40 diplomanata raznih profila godišnje. Po informacijama kojima raspolažem mogu tri najveće novinarske kuće — Radio, Televizija i Delo — primiti svake godine oko 25 do 30 diplomiranih novinara. Ako su ove informacije točne, onda bismo mogli reći da je naša projekcija više nego realna.

Da bismo mogli lakše diskutirati o determinantama koje određuju dimenzije, sadržaj, funkcije, nivoe i profile obrazovanja, treba postaviti jedno praktično pitanje, za koje mislim da ima veliku upotrebnu vrijednost. To pitanje glasi: odakle potječe društvena moć, ugled i utjecaj novinara? Po mom uvjerenju sve ovo potječe,

1. iz svestranog i dubokog poznavanja i razumijevanja međuljudskih odnosa, njihovih zakonomjernosti, kretanja i procesa,
2. iz adekvatnog i vjernog izražavanja tih odnosa i njihova posredovanja određenim adresatima i široj javnosti na takav način koji adresatima omogućuje optimalno razumijevanje, što ujedno znači i visok stupanj vladanja osnovnim sredstvom međuljudske komunikacije — jezikom,
3. iz osposobljenosti za otkrivanje principijelnih i praktičnih rješenja u usklađivanju međuljudskih odnosa i interesa na način koji pokreće daljnji društveni razvitak.

Radi se dakle o formiranju kompletnih ličnosti, a to se dobrim dijelom odvija i u procesima pedagoškog djelovanja i obrazovanja.

Polazeći od tih konstatacija sama se po sebi nameću pitanja: kako sve to postići, kakva nam je koncepcija obrazovanja potrebna, na kojem nivou treba to obrazovanje biti organizirano, što ulazi u program tog obrazovanja i slično?

Svestrano i duboko poznavanje i razumijevanje međuljudskih odnosa, njihovih zakonomjernosti, kretanja i procesa moguće je postići jedino općim obrazovanjem na drugom i trećem stupnju, što znači da trebamo odrediti tome adekvatan fond općih znanja o čovjeku i društvu, koji bi trebao usvojiti slušač novinarstva, odnosno informativno-propagandnog smjera.

Adekvatno i vjerno izražavanje međuljudskih odnosa i njihovo posredovanje široj javnosti na način koji omogućuje adresatima optimalno razumijevanje svakako zahtijeva specijalna znanja i specijalističko obrazovanje.

Osposobljenost za otkrivanje principijelnih i praktičnih rješenja u usklađivanju ljudskih interesa i odnosa među njima na način koji znači doprinos

daljnjem pokretanju društvenog razvoja nedvosmisleno traži da se u tijeku obrazovanja optimalno razvijaju predispozicije i afiniteti slušača za transformaciju usvojene teorije u praksu, odnosno za stvaralačku aplikaciju teorije u rješavanju teoretskih i praktičnih zadataka i problema.

Sumirajući sve to, mogli bismo reći da se tu radi o svrsishodnom kontekstu općeg i specijalističkog obrazovanja kadrova za područje komunikacija, kao i o optimalnom kombiniranju teorije i prakse te potrebi adekvatnih metoda u procesima obrazovanja.

Ja bih u prilog ovoj sintezi naveo nekoliko podataka iz analize odgovora što su ih u pogledu daljnjeg obrazovanja novinara dali naši slušači. Iz danih odgovora mogli smo izdvojiti posebnu grupu odgovora koji su implicite ili explicite izražavali težnju za širokim općim obrazovanjem i vidicima diplomata. Ta se tendencija pokazala u prijedlozima za proširivanje i dopunjavanje postojećih i uvođenje novih predmeta. Iz vrste konkretnih odgovora mogli smo razabrati težnju za formiranjem širih profila i tome adekvatnog općeg znanja o društvu i njegovim manifestacijama. Niz prijedloga govori dalje o tome da je nakon završenog studija potrebno dopunsko obrazovanje i specijalizacija.

Druga grupa odgovora, sugestija i prijedloga izražava težnju za sužavanjem profila, tražeći veću specijalizaciju već u tijeku studija. Karakteristična za odgovore anketiranih na novinarskim radnim mjestima jest, dalje, težnja za proširenjem prakse i praktičnih znanja, kao i težnja za uvođenjem novih predmeta, koja polazi od interesa i potreba konkretnog medija i radnog mjesta.

Kao što se iz svega toga vidi moguća je slijedeća konstatacija: postoji potreba za proširivanjem znanja, time donekle i profila, dalje potreba za produbljanjem i specijalizacijom znanja te dopunskog obrazovanja, kao i potreba za proširivanjem prakse i praktičnih znanja. Možemo reći da se to pokriva s iznesenom težom o svrsishodnom kombiniranju općeg i specijalističkog obrazovanja i kombiniranju teorije s praksom, pa prema tome ne postoji načelna suprotnost između iznesenih težnja u odgovorima, nego dijalektičko jedinstvo općeg, posebnog i konkretnog u procesima obrazovanja, što u krajnjoj liniji znači nužnost stvaralačkog povezivanja teorije i prakse, komplementarnost ovih dvaju fenomena i njihovu uzajamnu ovisnost. Uzajamni organski odnos između teorije i prakse po mom shvatanju znači slijedeće: praksa je specifičan način upoznavanja konkretnih činjenica i istine o njima, teorija pak znači produbljanje i poopćavanje spoznaja o činjenicama te proširivanje spoznajnih horizonata. Drukčije rečeno, praksa je usmjerena na upoznavanje konkretnog, posebnog, pojedinačnog, a teorija ide drugim smjerom, to jest k upoznavanju općeg i njegovih zakonomjernosti preko produbljanja znanja o posebnom, konkretnom s pomoću istraživanja i teoretskih proučavanja.

Što ulazi u fond općih znanja pri obrazovanju novinara? Jedan od mogućih odgovora na ovo pitanje dao je Institut za publicistiku u Münsteru. Da ukratsko reproduciram: kada se novinari moraju baviti upoznavanjem istine, onda se nađu na terenu filozofije, budući da moraju upotrebljavati filozofska dostignuća, osobito logiku, dijalektiku, metodologiju; u vezi s upotrebom adekvatnog rječnika novinar se spušta na područje filologije — to jest gramatike, stilistike i slično; ako su pitanja vremenski determinirana i ta determiniranost predstavlja dominantnu karakteristiku koja omogućuje razumijevanje društvenih procesa u određenom vremenu, onda novinar ne može izaći na kraj bez

poznavanja povijesti; prostorna determiniranost zbivanja traži poznavanje geografije; odgovore na pitanja o društvu moguće je crpiti iz sociologije; unutrašnju sliku pojedinca posreduje posebno psihologija; za upoznavanje i definiranje društvenog uređenja i odnosa nuždan je izvor pravo, a za razumijevanje materijalnih osnova društvene organizacije presudno je poznavanje privrede, to jest političke ekonomije i ekonomske politike.

Time, naravno, pitanje o fondu potrebnih općih znanja nije iscrpno. U fond općih znanja ulaze i neka politološka znanja. Značaj općih znanja mogu dobiti i komunikacijske znanosti, iako one još uvijek egzistiraju kao specijalističke discipline u okviru općih društvenih znanosti, kao što su sociologija i tome slično.

Ja bih u vezi s tim naveo tezu koju je iznio naš kolega Vreg na sličnom savjetovanju, kao što je ovo, prošle godine u Ljubljani. »Postaje sve očitiije da dosadašnje znanstvene discipline ne mogu više u cjelini obuhvatiti suvremeni fenomen ljudskog i masovnog komuniciranja. Došli smo do spoznaje — u svijetu i kod nas — da moramo dosadašnje teoretske napore i pristupe u okviru drugih disciplina stvaralački »integrirati« u novu znanstvenu disciplinu — komunikacijske znanosti. Ova bi trebala razviti opću teoriju komuniciranja, odrediti područja istraživanja, zadatke i ciljeve nove znanosti, njezine granice, pa postupno i vlastite metode. . . . Tek kada se komunikacijske znanosti konstituiraju u samostalnu disciplinu i kad se primjerno razvijaju, bit će sposobne dati i drugim znanostima one temeljne komunikacijske spoznaje, koje sada nedostaju. Tako će u narednoj fazi komunikacijske znanosti oplodivati tradicionalne znanosti — sociologiju, političke znanosti, socijalnu psihologiju i druge — u okviru kojih su one nastale.«

U prilog stavu o nužnosti konstituiranja komunikacijskih znanosti u samostalnu znanstvenu disciplinu govori činjenica da međuljudska komunikacija predstavlja opću društvenu pojavu i kao takva elementarno zbivanje, imanentno svakoj ljudskoj kulturi; ona je uvijek i sredstvo svjesnog usmjeravanja i reguliranja međusobnih odnosa. Komunikacijski odnosi prema tome neposredno izražavaju biće društva i njegovu dinamiku, dok teorija komunikacija predstavlja znanstvenu projekciju kretanja materije od svjesnog htjenja i volje do realizacije tog htjenja i volje, kao i njihova povratnog učinka. Komunikacijski su odnosi dakle isto tako elementarna i temeljna kategorija kao što su to produkcijski odnosi. Stoga bismo i komunikacijskim odnosima mogli pripisivati sličan značaj kao i produkcijskim, odnosno svjesnoj djelatnosti čovjeka kao sadržaju međuljudskih komunikacija.

Ja ovdje ne bih govorio o specijalističkim znanjima u obrazovanju novinara, jer se zna o čemu se tu radi. Ali bih s druge strane rekao nekoliko riječi o osposobljavanju novinara za primjenu teorije u praksi. Ovdje nam se postavlja cijeli niz pitanja. Ako nam je glavni cilj osposobiti slušače za samostalno rješavanje teoretskih i praktičnih zadataka na radnom mjestu, dakle za primjenu teorije u praksi, onda nam se opravdano postavlja pitanje: zašto se više orijentiramo na provjeravanje znanja u obliku reproduciranja materije, a manje na provjeravanje postignutog stupnja osposobljenosti za primjenu teorije u praksi? Osposobljavanje za primjenu teorije u praksi mogli bismo ubrzati, po mom mišljenju, i oformljenjem posebne metodologije istraživanja javnog mnijenja i svih vrsta informacija i komunikacija, njihovih oblika i sadržaja, što bi

omogućilo i svrsishodnije provjeravanje osposobljenosti za primjenu teorije u rješavanju različnih zadataka, i napokon veću suradnju, odnosno sudjelovanje slušača u istraživanjima.

Na kraju još jedno pitanje. Zašto nama odgovara lokacija obrazovanja novinara na fakultetu za sociologiju, političke znanosti i novinarstvo? Iz onoga što smo iznijeli vidi se da je program ovog fakulteta najbliži potrebama novinara; uz to postoji i određen afinitet specijalističkih predmeta s općim, odnosno srodnost društveno-političkih i drugih funkcija koje izvršavaju diplomirani kadrovi tog fakulteta u praksi. Čini mi se da je ovo bolje rješenje nego posebna novinarska škola ili fakultet, barem za sada i na danom stupnju društvene, odnosno intelektualne podjele rada. Premda je za nama prilično dug put, ipak još nismo oformili sve novinarske predmete, s obzirom na funkcije koje obavlja novinar. Osim popunjavanja postojećih predmeta morat ćemo oformiti još političku propagandu za informativno-propagandni smjer koji počinje naredne školske godine.

Na kraju mi se čini da bih mogao reći da se približavamo točki kada je moguće napredovati jedino produblivanjem i intenzifikacijom novinarskog obrazovanja. Mislimo da je to dobar znak i ujedno dokaz da smo postigli nivo na kojem počinje prijelaz u novu kvalitetu. U taj kontekst spada i priprema obrazovanja na trećem stupnju.